

РЕЦЕНЗІЯ

доктора наук з державного управління, професора,
професора кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Михайловської Олени Василівни

на дисертаційну роботу

Коноплі Ярослава Юрійовича на тему:

**«Державне регулювання та контроль у сфері використання земельних
ресурсів в Україні»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

Зважаючи на різноманітність функцій та багатоаспектне значення земельних ресурсів як специфічного природного активу та відіграє провідну роль для продовольчого забезпечення та екологічної ситуації держави, об'єктивно необхідним є провадження державою заходів регулювання і контролю за використанням такого ресурсу. Адже безконтрольне та нераціональне землекористування може спричинити глобальні дисбаланси як в екосистемі, так і в функціонуванні країни в цілому.

Питання безпечного та раціонального використання земельних ресурсів носить не тільки екологічний, а й економічний характер наслідків, функція управління якими покладена на державний апарат управління. Тому важливість досліджень у цій сфері зумовлена необхідністю виявлення основних викликів, які виникають у процесі державного регулювання та контролю за використанням земельних ресурсів в Україні, а також розробкою ефективних стратегічних підходів для їх удосконалення.

Таким чином, тематика дисертаційної роботи Коноплі Я. Ю. є надзвичайно актуальною на сучасному етапі функціонування економіки України.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано у рамках реалізації науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка», а саме:

«Публічне управління та децентралізація влади» (номер державної реєстрації 0120U101815), під час виконання якої автором запропоновано методичні підходи до моніторингу і контролю використання земельних ресурсів в умовах децентралізації; «Європейський досвід інноваційного розвитку системи публічного управління для забезпечення суспільної стабільності України» (номер державної реєстрації 0120U104277), в рамках якої було розроблено модель імплементації зарубіжного досвіду для удосконалення державного регулювання і контролю за використанням земельних ресурсів; «Розробка науково-прикладних засад реалізації державної політики розвитку підприємництва в умовах децентралізації влади» (номер державної реєстрації 0120U101816), в ході виконання якої дисертантом було запропоновано рекомендації щодо державного стимулювання розвитку малих агропромислових підприємств шляхом надання їм пільгових умов землекористування.

***Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень,
висновків і рекомендацій***

Детальне ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави для висновків про достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що були сформовані автором. Структура дисертації є логічно побудованою, мета, завдання та отримані результати є взаємоузгодженими. Слід також відзначити правильно обрані методи для виконання дослідження.

Для досягнення поставлених в дисертації мети і завдань було використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи, а саме: ретроспективного аналізу – з метою дослідження еволюції наукових підходів до визначення понять «земельні ресурси», «державне регулювання у сфері використання земельних ресурсів», «державний контроль за використанням земельних ресурсів»; групування та узагальнення, діалектичного і системного підходів – для здійснення аналізу і проведення систематизації

наукових поглядів щодо об'єкта дослідження, формулювання і доведення гіпотези про необхідність зміни підходів до державного регулювання і контролю щодо використання земельних ресурсів, формування критеріїв, а також проведення оцінки ефективності механізмів державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів в Україні; аналізу та синтезу – з метою визначення змістовного наповнення окремих дефініцій, обґрунтування застосованих принципів та підходів для досягнення визначених завдань; графічного, схематичного, табличного способів відображення інформації – для візуального відображення інформації; нормативно-правового – з метою вивчення інституційно-правового забезпечення державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів; статистичного та економічного аналізу – для дослідження ключових детермінант впливу на процеси державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів.

Обґрунтованість наукових пропозицій, висновків та представлених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародній та регіональних науково-практичних конференціях, науковими публікаціями автора.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків. Загальний обсяг роботи становить 226 сторінок, з них основний текст – 171 сторінка.

У дисертації розглянуто теоретико-методичні основи та практичні рекомендації щодо удосконалення державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів в Україні.

Перший розділ дисертації присвячений дослідженню теоретичних основ державного регулювання і контролю у сфері використання земельних ресурсів. Зокрема, в межах цього розділу автором було досліджено наукові підходи щодо визначення сутності земельних ресурсів як об'єкту державного

регулювання та контролю, висвітлено питання класифікації земельних ресурсів України відповідно до диференційованих груп класифікаційних ознак (с. 36-42), охарактеризовано функції земельних ресурсів в контексті державного регулювання і контролю (с.44-48). Також значну увагу приділено концептуальним основам формування та реалізації державної політики щодо використання земельних ресурсів, надано авторське визначення поняттям «державне регулювання у сфері використання земельних ресурсів» (с.65) та «державного контролю за використанням земельних ресурсів» (с.76). Окремий параграф присвячено дослідженню зарубіжного досвіду державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів, запропоновано структурну схему механізму його імплементації в Україні (с. 91-93).

Другий розділ дисертаційної роботи присвячений особливостям державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів в Україні. Зокрема, було здійснено аналіз та систематизацію ключових детермінант впливу на процеси державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів в Україні (с.97-117), визначено особливості інституційно-правового забезпечення державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів в Україні (с.118-137). У межах цього розділу автором також запропоновано критерії та методіку оцінки ефективності державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів в Україні (с. 137-152).

У третьому розділі дисертації автором розроблені стратегічні напрями формування ефективної системи державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів (с. 166-171), на основі яких запропоновано комплексну структурно-функціональну модель удосконалення державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів (с. 173-176), сформовано концептуальну схему цифрової платформи використання земельних ресурсів (с. 177) та надана характеристика механізмів взаємодії окремих суб'єктів в рамках

функціонування такої єдиної цифрової платформи використання земельних ресурсів (с. 182-184).

Дисертаційна робота є логічною, послідовною та завершеною працею, що виконана автором самостійно. Наукове дослідження оформлене відповідно встановлених вимог та містить усі необхідні структурні компоненти.

Наукова новизна одержаних результатів

Найважливішими теоретичними та практичними результатами, що характеризують наукову новизну дисертаційного дослідження Коноплі Я.Ю. та особистий внесок дисертації, є:

уперше:

- сформовано організаційно-функціональну модель удосконалення державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів, яка являє собою систему взаємодії таких структурних компонент, як домінанти регулювання використання земельних ресурсів, вимоги, цілі, принципи, завдання, суб'єкти, об'єкти, етапи реалізації, критерії оцінки результативності та стратегічні пріоритети державного регулювання і контролю використання земельних ресурсів. Запропонована модель сприятиме підвищенню ефективності реалізації земельної реформи в Україні, стимулюватиме інноваційно-структурні зрушення у використанні земельно-ресурсного потенціалу та створить підґрунтя для розбудови зеленої економіки;

удосконалено:

- теоретичні підходи щодо класифікації земельних ресурсів як об'єкту державного регулювання і контролю шляхом групування класифікаційних ознак за такими групами: економічні, правові, соціальні та екологічні;

- трактування сутнісного наповнення функцій земельних ресурсів в контексті державного регулювання і контролю, а також їх перелік в частині визначення забезпечувальної, розвиваючої, просторової, сировинної,

виробничої, екологічної, соціальної, історико-культурної та безпекової функцій;

- визначення основних детермінант впливу на державне регулювання і контроль використання земельних ресурсів в Україні шляхом їх систематизації за такими класифікаційними ознаками: масштаб впливу та охоплення (світові, міждержавні, державні); походження причини впливу (зовнішні, внутрішні, змішані); природа впливу (політичні, соціальні, економічні, правові, техногенні, екологічні, безпекові, культурні); результат впливу (стримуючі, стимулюючі, превентивні, захисні). Запропонована система класифікації дозволить підвищити ефективність системи державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів шляхом врахування впливу наведених факторів при розробці стратегічних рішень держави;

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат в частині уточнення таких понять: «земельні ресурси», що визначено як специфічний багатофункціональний різновид природних ресурсів, що виступає одночасно засобом і предметом виробництва, забезпечує просторове розміщення населення та являє собою джерело різного роду правовідносин, що регламентовані законодавчими нормами та підлягають обов'язковим заходам регулювання і контролю з боку держави; «державне регулювання у сфері використання земельних ресурсів» - як сукупність взаємопов'язаних організаційних, нормативно-правових, соціально-економічних та екологічних дій органів публічної влади, що регламентуються нормами права та спрямовані на впорядкування процесу використання земельних ресурсів; «державний контроль за використанням земельних ресурсів» - як функцію управління органів публічного управління, що спрямована на дотримання положень земельного й іншого природоохоронного законодавства щодо використання земельних ресурсів;

- систематизація закордонного досвіду в частині державного регулювання та контролю щодо використання земельних ресурсів та

формулювання пропозицій щодо імплементації найбільш ефективних інструментів в українську практику. Сформовано модель механізму імплементації зарубіжного досвіду щодо державного регулювання та контролю використання земельних ресурсів в Україні;

- методичні підходи до оцінювання ефективності державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів, заснована на визначенні набору критеріїв (економічної, функціональної та соціальної ефективності), що дає можливість здійснити комплексний аналіз результативності державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів;

- стратегічні орієнтири формування ефективної системи державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів, що включають: підвищення ефективності державного регулювання і контролю щодо використання земельних ресурсів, нарощення інвестиційної привабливості української агропромисловості, покращення ведення земельного кадастру і моніторингу використання земельних ресурсів, широке залучення громадськості до контролю за використанням земельних ресурсів, удосконалення регулювання і контролю ринку земельних ресурсів, посилення екологічного контролю та заходів охорони земельних ресурсів;

- обґрунтування єдиної цифрової платформи використання земельних ресурсів з метою підвищення ефективності державного регулювання і контролю. Зазначена платформа являє собою віртуальне середовище як для комунікації всіх учасників відносин землекористування, так і для посилення публічного та державного контролю.

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами дослідження опубліковано 10 наукових праць, з них: одна стаття – у виданнях, що індексуються у наукометричній базі Web of Science, три статті – у наукових фахових виданнях, одна стаття – у

закордонному виданні, п'ять публікацій – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 4,05 д. а., з яких автору належить 3,17 д. а. Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами та доповненнями від 19 травня 2023 року № 502).

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності. Дисертант дотримувався норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

Визнаючи в цілому високий рівень дисертаційного дослідження, слід також зазначити наступні зауваження та дискусійні положення.

1. У пп. 1.1 автор наголошує на відмінності понять «земельний ресурс», «земля» та «земельна ділянка». Зважаючи на це, доцільно було б зробити порівняння цих дефініцій, визначити їх схожі та відмінні риси та відобразити в табличному або схематичному форматі.

2. Серед зауважень слід виокремити відсутність окремого параграфу щодо методології дослідження державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів. Це суттєво посилює б характеристику

закономірностей, принципів, детермінант і методів, які розкрито здобувачем в дисертації.

3. У другому розділі дисертації автору було б доцільно доповнити статистичний аналіз дослідженням динаміки здійснення контрольних заходів та динаміки порушень у сфері використання земельних ресурсів в Україні.

4. У пп. 2.1 дисертантом здійснено оцінку розподілу земельних ресурсів України за їх господарським використанням. Проте, на наш погляд, варто було б проаналізувати регіональну динаміку розподілу земельних ресурсів України за їх господарським використанням для більш детальної побудови моделі удосконалення державного регулювання і контролю зазначеної сфери.

5. В пп. 3.1 автором запропоновано стратегічні напрями формування ефективної системи державного регулювання та контролю у сфері використання земельних ресурсів в Україні. В даному аспекті доцільно було б доповнити опис заходів відповідними очікуваними результатами за кожним напрямом і відобразити в табличній формі. Це посилює роботу з точки зору теоретичної та практичної цінності

Вказані вище зауваження та дискусійні положення не перешкоджають загальній позитивній оцінці роботи.

Загальні висновки та оцінка дисертації

Дисертаційна робота на тему «Державне регулювання та контроль у сфері використання земельних ресурсів в Україні» є самостійною та завершеною працею, має наукову новизну та практичне значення. Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування. За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)»,

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами та доповненнями від 19 травня 2023 року № 502) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами та доповненнями від 19 травня 2023 року № 502). Зазначене дозволяє зробити висновок, що Конопля Ярослав Юрійович, автор дисертаційної роботи на тему «Державне регулювання та контроль у сфері використання земельних ресурсів в Україні», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Рецензент

Доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри менеджменту
та адміністрування

Національного університету
«Чернігівська політехніка»
МОН України

ОЛЕНА МИХАЙЛОВСЬКА